

Theoriegestuurd taalbeheersingsonderzoek met oog voor de praktijk

Jos Hornikx

TVT 40 (2): 193–197

DOI: 10.5117/TVT2018.2.004.HORN

Abstract

Theory-driven research on language and communication that is practically relevant

In the lead article, Carel Jansen argues that practical issues in professional communication should be taken as source for academic research on language and communication. I first accept the claim that it is important for the research field to take the professional field of communication into account (1). I then explain why practical solution based on academic research usually take so long to develop (2). My opinions partly also diverge from Jansen, at least in two ways. I argue that researchers in language and communication already incorporate practice into their studies (3). Finally I will discuss a number of problems that seem to occur in applied research (4).

1 Voeling met de praktijk is inderdaad van belang

Taalbeheersingsonderzoek gaat over processen en producten van menselijke communicatie. Dat maakt dat dit onderzoek meestal niet losgezongen is van dat menselijke perspectief. Een blik op een willekeurige verzameling artikelen in ons vakgebied laat zien dat de onderzoeksvragen soms ver af staan van de dagelijkse communicatieve praktijk. Het is goed om die praktijk in ogen te blijven houden. Dat kan op meerdere manieren.

Voor ons onderwijs is een koppeling van onderzoek naar de praktijk relevant om studenten te laten zien hoe wetenschappelijk onderzoek een mogelijke bijdrage kan leveren aan de oplossing van daadwerkelijke communicatieve problemen. Andersom inspireren dergelijke

communicatieve problemen studenten ook voor hun eigen onderzoek. Zo kan het zien van politieke debatten vragen oproepen over de waarde van concreet taalgebruik of kan het horen van een persconferentie studenten aanzetten om onderzoek te doen naar stemgebruik in crisiscommunicatie. Daarnaast is het zoeken van samenwerking met partners buiten de academie (bijvoorbeeld voor een KIEM-project van NWO) een andere manier om voeling met de praktijk te houden. Rekening houden met de agenda van zulke partners zorgt voor een herijking van het wetenschappelijk onderzoek: waar houden we ons beiden mee bezig en waar zitten de verschillen?

Kortom, voeling met de praktijk kan op verschillende wijzen gestalte krijgen, waar het onderwijs en onderzoek van kan profiteren.

2 Een praktische oplossing laat meestal lang op zich wachten

Ondanks deze soorten voeling met de praktijk staat wetenschappelijk onderzoek vaak ver af van de praktijk. Zo wordt in experimenteel onderzoek de weerbarstigheid van de praktijk noodgedwongen teruggebracht tot abstracte studies om betrouwbare en valide conclusies te kunnen trekken. Na conclusies in zulke laboratoriumsettings is het interessant om studies te ontwerpen die dichter bij de praktijk liggen. Een voorbeeld uit mijn eigen onderzoek mag dit concretiseren. Om na te gaan of mensen gevoelig zijn voor argumentkwaliteit in een relevante setting (een langere, natuurlijke tekst over een onderwerp dat relevant is voor proefpersonen; Hornikx, 2018) wilde ik eerst weten of er überhaupt sprake kan zijn van zulke gevoeligheid. Dat onderzocht ik door proefpersonen in een laboratoriumsetting hele korte argumenten voor te leggen voor onbelangrijke standpunten (bv. Hornikx & Hoeken, 2007). Tussen dat eerste en laatste onderzoek zit veel tijd. Ik geloof echt dat de meeste taalbeheersers, net als ik, *uiteindelijk* ook geïnteresseerd zijn om vragen te beantwoorden die in het échte leven spelen. Ik geef toe dat antwoorden op die vragen, ook in mijn geval, soms lang op zich laten wachten – erg lang. Het gevolg is dat er gedurende lange tijd een grote afstand tussen wetenschap en praktijk kan bestaan.

Een mooi ander voorbeeld van zo'n langdurige afstand uit een aanpalend vakgebied is dat van cognitief psychologisch onderzoek naar denken en redeneren. Meer dan dertig jaar zijn er talrijke experimenten uitgevoerd over een kleine subset van redeneerproblemen. Een van de conclusies op

basis van die onderzoeken is geweest dat de benodigde vaardigheden om de redeneerproblemen op te lossen niet representatief zijn voor menselijk denken en redeneren (Oaksford & Chater, 2010). Een nieuw paradigma is ontstaan waarin meer plaats is voor denken in waarschijnlijkheden, dat een beter vertrekpunt is voor menselijk redeneren (Evans, 2012). Onderzoekers proberen dat paradigma nu te combineren met geesteswetenschappelijke inzichten over argumentatieschema's, die zijn beschreven op basis van bestaand taalgebruik (Hahn & Hornikx, 2016). Op die manier schuift de aandacht voor de vraag hoe mensen redeneren op naar een situatie die dichterbij menselijk redeneren in de praktijk staat. Het meeste onderzoek op dit terrein staat mijlenver af van die praktijk, maar de lange aanloop heeft wel veel inzicht opgeleverd over hoe redeneren werkt en niet werkt. De resultaten kunnen straks worden vertaald tot inzichten die de communicatieve praktijk kan gebruiken. Zo kan er bijvoorbeeld lesmateriaal worden ontwikkeld dat leerlingen helpt om informatie beter te beoordelen die nodig is om een beredeneerde positie in te nemen over maatschappelijke onderwerpen.

3 Aandacht voor de praktijk in taalbeheersing

Voor mijn gevoel is veel taalbeheersingsonderzoek op een of andere manier verbonden met communicatieve problemen of de communicatieve praktijk. Om dat gevoel beter te voeden heb ik de bijdragen bekeken uit de 11 artikelen uit het willekeurige jaar 2015 van *Tijdschrift voor Taalbeheersing*. Meer dan driekwart van die artikelen is op een of andere manier verbonden met de echte wereld (zie tabel 1).

Zo verwijzen sommige schrijvers in de inleiding van hun artikel concreet naar de praktijk. Faber-De Lange en Van der Pool (2015) starten hun artikel met het belang dat werkgevers hechten aan communicatieve competenties van werknemers. Daarnaast is het materiaal soms rechtstreeks uit de praktijk afkomstig, zoals de brochure die Van Poppel (2015) analyseert op het voorkomen van strategische manoeuvres en de debatten tussen Pechtold en Wilders die Van Leeuwen (2015) taalkundig-stilistisch bestudeert. Ook worden er koppelingen gemaakt met de praktijk als er wordt nagedacht over implicaties voor het onderzoek, zoals Kramer en van Kruiningen (2015), die verwijzen naar het ontwerpen van activiteiten die de academische schrijfdidactiek moeten verbeteren.

Ik ben daarom wat positiever gestemd dan Jansen als het gaat om de koppelingen die taalbeheersers al maken met de praktijk.

Tabel 1 Waar komt de praktijk terug in artikelen in 2015 in *Tijdschrift voor Taalbeheersing*?

Artikel	inleiding	materiaal	discussie
<i>2015-1</i>			
Van Poppel	–	√	–
Van Leeuwen	√	√	–
Van Eemeren et al.	–	–	–
<i>2015-2</i>			
De Glopper et al.	√	–	–
De Bakker et al.	√	–	–
Van Dyk	–	–	√
Kramer & Van Kruiningen	√	√	√
Faber-De Lange & Van der Pool	√	–	–
<i>2015-3</i>			
Verhoef & Sauer	–	√	–
Van Enschoot et al.	√	√	√
Visser	–	–	–

4 Problemen bij praktijkgestuurd onderzoek

Er is een groot verschil tussen onderzoek inbedden in een maatschappelijke context (in de inleiding van een artikel of de praktische implicaties) aan de ene kant en het concreet aanbieden van praktische oplossingen voor bestaande problemen aan de andere kant. Hoe relevant praktijkonderzoek ook kan zijn, ik bestrijd de gedachte dat taalbeheersingsonderzoek min of meer *praktijkgestuurd* zou moeten zijn. Als de praktijk aan zet zou zijn, zie ik een probleem met de regie. Wie bepaalt dan dat een aangedragen communicatief probleem belangrijk en urgent is? Als onderzoekers hun onderzoek in een vroeg stadium praktijkgestuurd zouden moeten inbedden, welke databank zouden ze dan moeten raadplegen om te zien of het doel van een onderzoek aansluiting vindt bij een probleem of doel in de praktijk? Kortom, samenwerking tussen wetenschap en praktijk is goed, maar laat wetenschappelijk onderzoek in de kern theoriegestuurd zijn.

Kortom, ik vind dat taalbeheersers oog moeten hebben voor de praktijk die relevant is voor hun onderzoek. Het is goed dat Jansen dit nog eens onderstreept. De beperkte analyse van enkele artikelen van *Tijdschrift voor Taalbeheersing* zie ik als ondersteuning voor de gedachte dat taalbeheersers die praktijk al goed in de gaten houden. Laat intellectuele nieuwsgierigheid onze doelen sturen, waarbij we onze ogen niet sluiten voor de

dagelijkse praktijk. Wisselwerking tussen theorie en praktijk komt op die manier meestal niet via een U-bochtconstructie tot stand, zoals Jansen (1999) elegant voorstelde – maar via een lange weg komen we meestal wel uit op antwoorden die door de beroepspraktijk kunnen worden gebruikt.

Referenties

- Evans, J.St.B.T. (2012). Questions and challenges for the new psychology of reasoning. *Thinking and Reasoning*, 18 (1), 5-31.
- Faber-De Lange, B., & Pool, E. van der (2015). De communicatief competente professional in de ogen van managers: Een kwalitatieve exploratie als input voor curriculumontwikkeling. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 37 (3), 217-239.
- Hahn, U., & Hornikx, J. (2016). A normative framework for argument quality: Argumentation schemes with a Bayesian foundation. *Synthese*, 193 (6), 1833-1873.
- Hornikx, J. (2018). Combining anecdotal and statistical evidence in real-life discourse: Comprehension and persuasiveness. *Discourse Processes*, 55 (3), 324-336.
- Hornikx, J., & Hoeken, H. (2007). Cultural differences in the persuasiveness of evidence types and evidence quality. *Communication Monographs*, 74 (4), 443-463.
- Jansen, C. (1999). *Zo werkt dat: Het ontwerp van instructieve teksten*. Oratie KU Nijmegen. Nijmegen: Nijmegen University Press.
- Kramer, F., & Kruiningen, J. van (2015). Moeilijker, langer, serieuzer: Reflecties van eerstejaarsstudenten over schrijven in een academische setting. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 37 (2), 187-216.
- Leeuwen, M. van (2015). Taalkundig-stilistische analyse: De casus Wilders / Pechtold. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 37 (1), 33-78.
- Oaksford, M. & Chater, N. (Ed.) (2010). *Cognition and conditionals: Probability and logic in human thinking*. Oxford: Oxford University Press.
- Poppel, L. van (2015). De analyse van strategisch manoeuvreren met pragmatische argumenten. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 37 (1), 5-31.

Over de auteur

Jos Hornikx is universitair hoofddocent aan Radboud Universiteit Nijmegen bij de afdeling Communicatie- en Informatiewetenschappen en hoofdredacteur van *Tijdschrift voor Taalbeheersing*.

E-mail: j.hornikx@let.ru.nl

